

wetenschapswinkel exemplaar

WETENSCHAPSWINKEL
Postbus 101, 6700 AC Wageningen
Tel. 08370-83908/84146/84661

Situatie in de Vijfheerenlanden

SCHADE IN DE FRUITTEELT DOOR KRAAIEN EN REËN

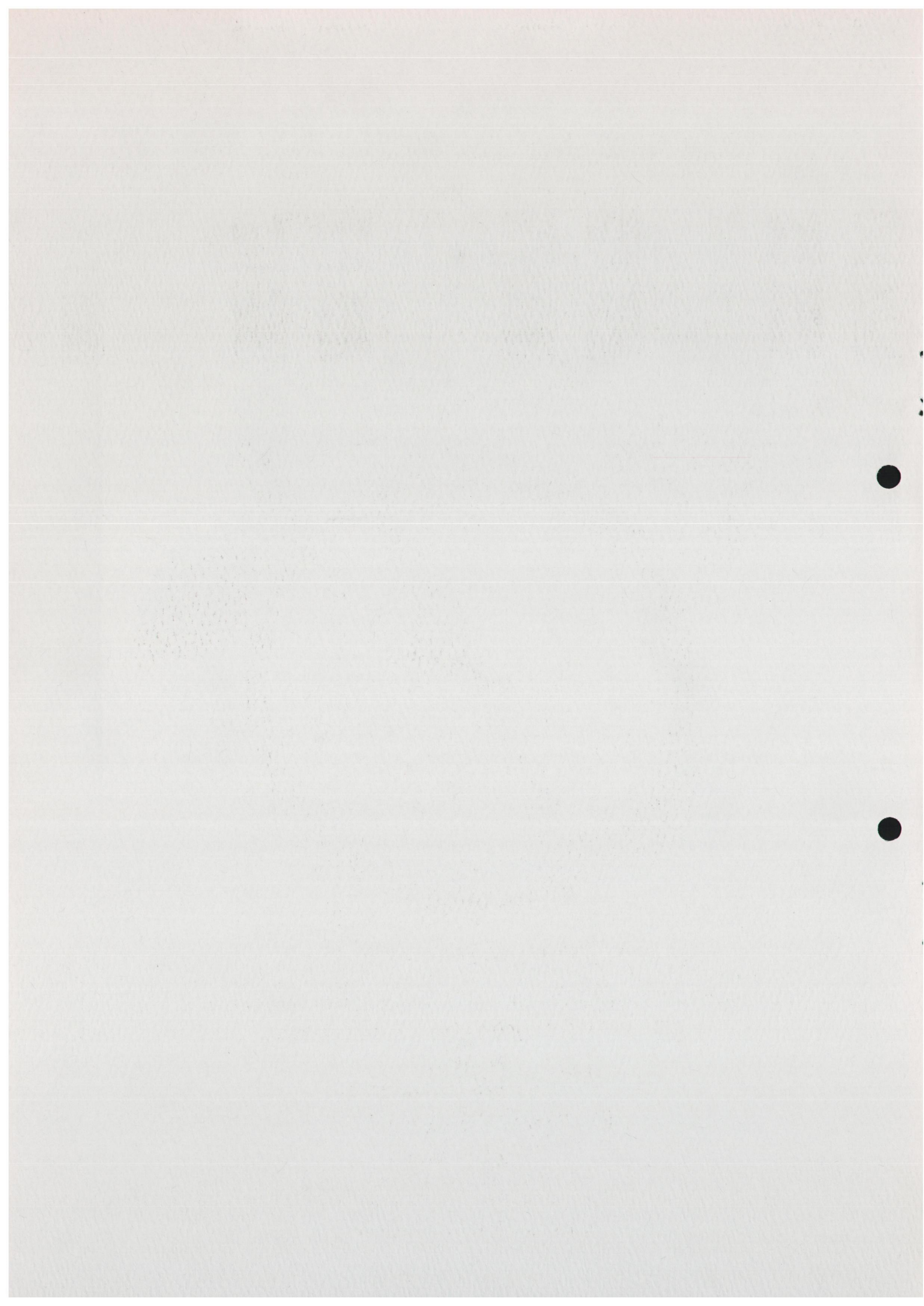

Oud-leerlingen Vereniging van de fruitteelt school Geldermalsen
in samenwerking met NFO kring Geldermalsen.

Wetenschapswinkel
Landbouwuniversiteit
Wageningen

rapport 26
Agrarische Hogeschool Utrecht

LB 174

Situatie in de Vijfheerenlanden

SCHADE IN DE FRUITTEELT DOOR KRAAIEN EN REEËN

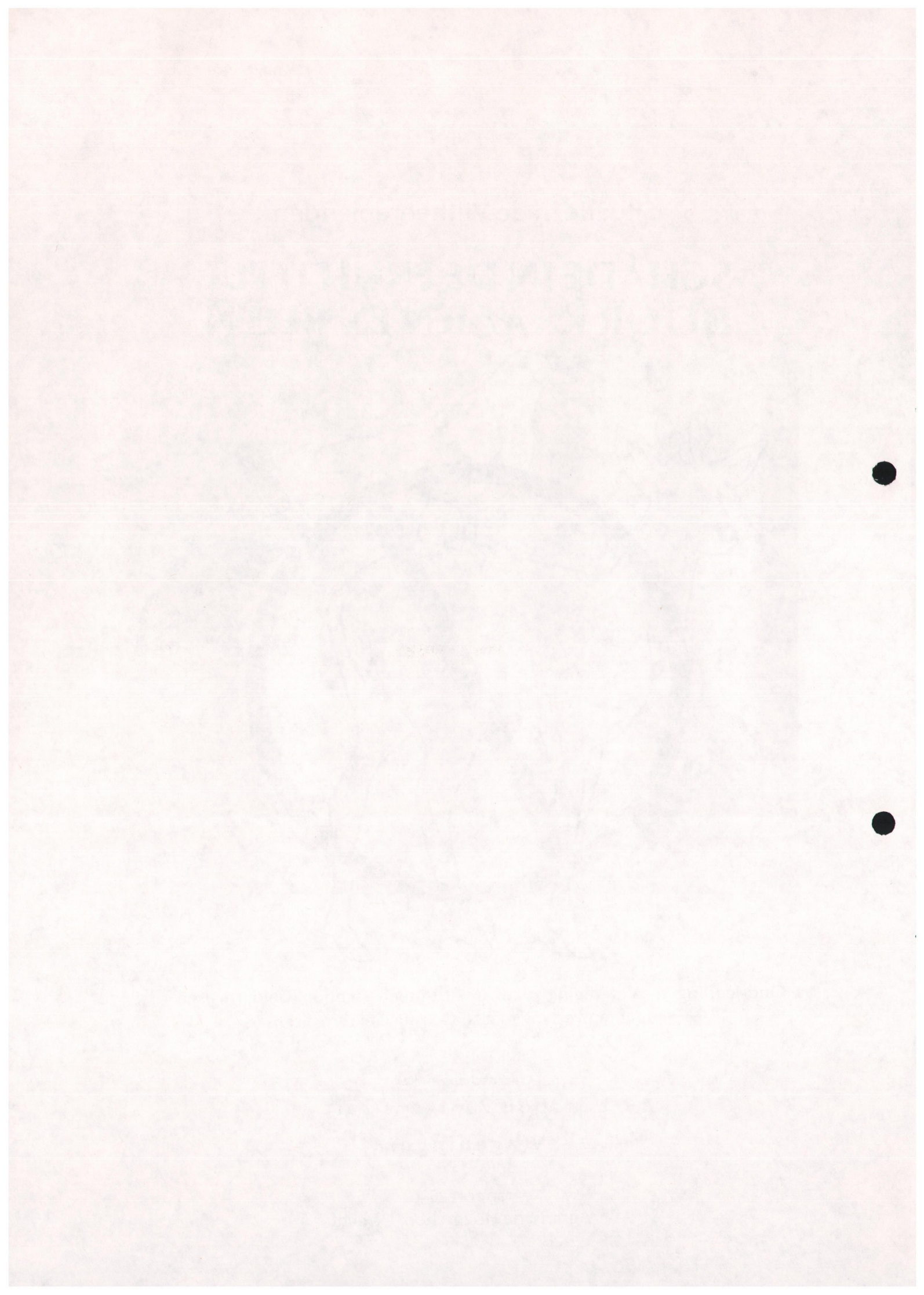

Oud-leerlingen Vereniging van de fruitteelt school Geldermalsen
in samenwerking met NFO kring Geldermalsen.

Wetenschapswinkel
Landbouwniversiteit
Wageningen

rapport 26
Agrarische Hogeschool Utrecht

4056/7

SITUATIE IN DE VIJFHEERENLANDEN

SCHADE IN DE FRUITTEELT DOOR KRAAIEN EN REEEN

Frank Breugem
Hetty Pfaff
Louska Schipper
Albert Vrolijk

Utrecht, februari 1988

Agrarische Hogeschool
van het K.N.L.C.
studierichting Tuinbouw
Jutfaseweg 205
tel. 030-896354

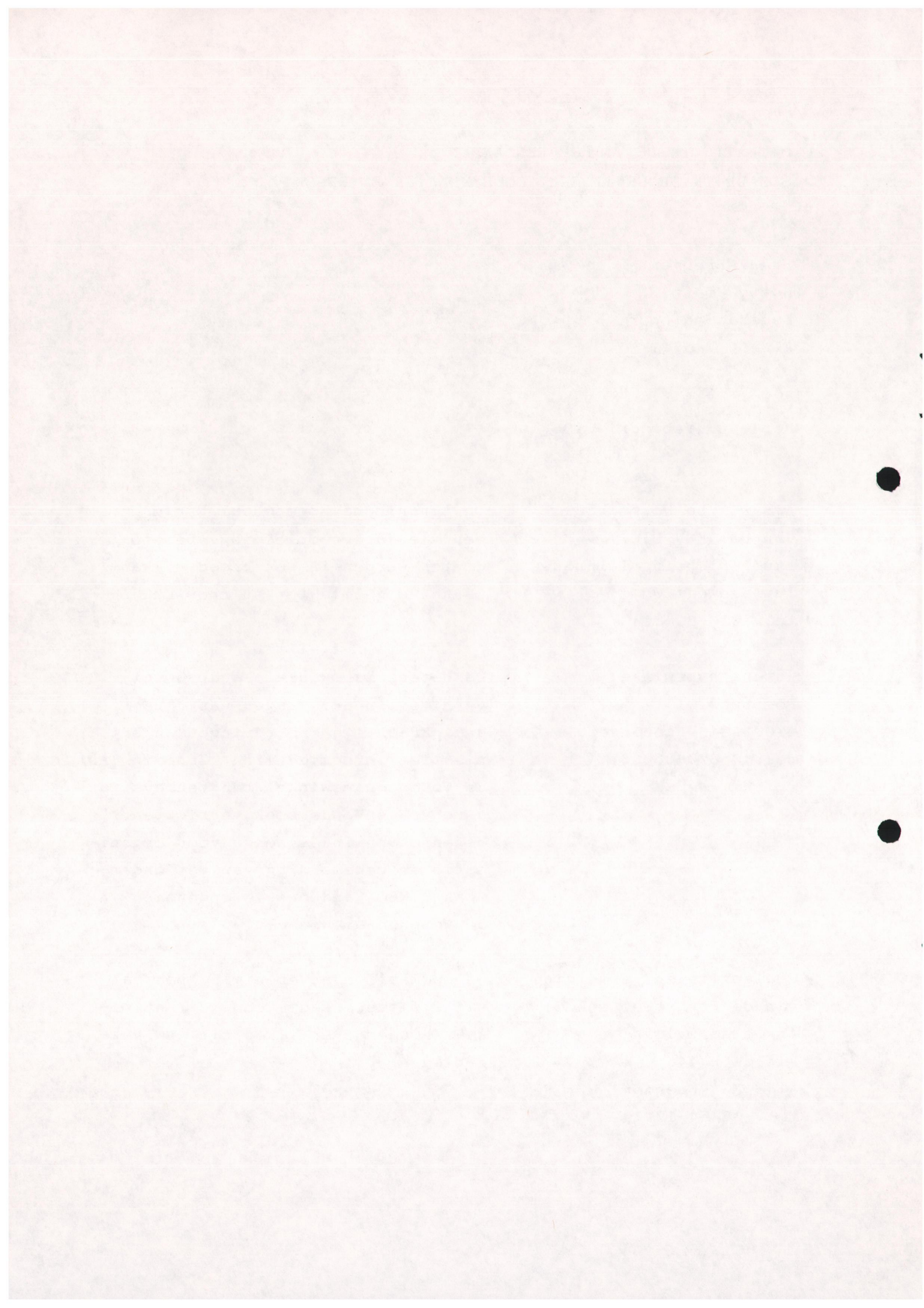
De Agrarische Hogeschool verzorgt een vierjarige opleiding. De studenten worden in een breed vakkenpakket opgeleid tot tuinbouwkundig

Wetenschapswinkel
Postbus 101
6700 AC Wageningen
tel. 08370-83908

De Wetenschapswinkel Landbouwuniversiteit neemt vragen van minder draagkrachtige groeperingen en organisaties in bemiddeling. Zonodig laat de Wetenschapswinkel ten behoeve van deze vragen onderzoek verrichten. De Wetenschapswinkel zorgt voor organisatie en begeleiding van het onderzoek. IMGO Landbouw is opgenomen in de Wetenschapswinkel.

Oudleerlingen Vereniging
van de Fruitteeltschool
in Geldermalsen
Diefdijk 44a
4143 MG Leerdam
tel. 03454-1791

De Oudleerlingenvereniging bestaat uit fruittelers die contact met elkaar houden over zaken uit hun vakgebied.

VOORWOORD

In mei 1986 heeft de voorzitter van de Oudleerlingen Vereniging van de Fruitteeltschool in Geldermalsen de Wetenschapswinkel Landbouwniversiteit benaderd in verband met een toenemende wildschade in boomgaarden in de Vijfheerenlanden. Het vermoeden bestaat dat de toename van schade veroorzaakt door kraaien en reeën samenhangt met het realiseren van gebieden tot natuurreservaat in die streek. Tijdens gesprekken van de Wetenschapswinkel met betrokken fruittelers werd duidelijk dat het zinvol is een aantal aspecten van deze problematiek uit te laten zoeken. Daarvoor is een onderzoeksvoorstel uitgewerkt.

De Wetenschapswinkel is er niet in geslaagd het onderzoek aan de Landbouwniversiteit uit te laten voeren. Dit heeft een aanzienlijke vertraging tot gevolg gehad. Via de Stichting Samenwerking Hoger Agrarisch Onderwijs is de Wetenschapswinkel in contact gekomen met vier studenten en een docent van de Agrarische Hogeschool in Utrecht die het onderzoek wel wilden uitvoeren. Mede gezien de binnen het onderwijs van die opleiding aanwezige mogelijkheden is het onderzoek in twee delen gesplitst.

Voor u ligt het eerste deel van het onderzoek. Dit is uitgevoerd door Frank Breugem, Hetty Pfaff, Louska Schipper en Albert Vrolijk. Zij zijn daarbij vanuit de opleiding begeleid door ir. H.W.M. Fuchs. Bij het onderzoek is samengewerkt met enkele betrokkenen uit het gebied. Dit zijn de fruittelers Th. van Weverwijk (tevens voorzitter van de Oudleerlingen Vereniging) en Th. Fr. Tetrode (tevens secretaris van de NFO, kring Geldermalsen) en E. Smits (voorzitter NFO, afdeling West-Betuwe).

In het rapport wordt vooral verdere informatie over de problematiek gegeven en wordt duidelijk gemaakt waar verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden met betrekking tot deze problematiek liggen. Verder bevat het aanbevelingen voor zowel individuele fruittelers, als voor organisaties van fruittelers. Hiermee

bevat het voor de betrokkenen een aantal handvaten om verder met deze problematiek aan de slag te gaan.

Dit is ook de plaats om de studenten te bedanken voor de enthousiaste inzet waarmee ze het onderzoek hebben uitgevoerd.

Wageningen, februari 1988
ir. A.G. Olde Daalhuis
(medewerker Wetenschapswinkel
Landbouwniversiteit)

INHOUDSOPGAVE

	blz
INLEIDING	1
1 PROBLEEMSTELLING	2
1.1 Relatienota in de Vijfheerenlanden	2
1.2 Schade	2
1.3 Schadevergoeding	3
1.4 Wensen voor onderzoek	3
2 PROBLEEMAANPAK	4
2.1 Orientatie	4
2.2 Onderzoek	4
3 JACHT	6
3.1 Inleiding	6
3.2 Jachtwet	6
3.2.1 Geschiedenis van de Jachtwet	6
3.2.2 Huidige Jachtwet	7
3.2.3 Toekomst van de Jachtwet	7
3.3 Artikel 53	8
3.4 Afschotvergunning	9
3.5 Kraaienvangkooi	10
3.6 Wildschade Commissie	10
3.7 Jachtfonds	10
3.8 Jacht in de reservaten	11
4 PROCEDURE BIJ WILDSCHADE	13
4.1 Wat is wild	13
4.2 Verantwoordelijkheden	13
4.3 Inschakelen Wildschade Commissie	15
4.4 Uitkering uit het jachtfonds	17
4.5 Taxatie	17
4.6 Beroepprocedure	18
4.7 Niet normaal bejaagbare percelen	19
5 AANBEVELINGEN	21
5.1 Adviezen voor telers	21
5.2 Samenwerkingsmogelijkheden	21
5.3 Voortzetting onderzoek	22
TOT SLOT	23
LITERATUURLIJST	24

BIJLAGE I	Begrippen en wetten
BIJLAGE II	Schematische voorstelling van de procedure bij reeenschade
BIJLAGE III	Schematische voorstelling van de procedure bij schade door kraaiachtigen
BIJLAGE IV	Taxatie
BIJLAGE V	Adressen

INLEIDING

In het vierde jaar van de Agrarische Hogeschool in Utrecht staat voor een aantal vakken een project op het programma. Dit houdt in dat de studenten zelf een onderzoek doen waarover een rapport geschreven wordt.

Het onderwerp: wildschade in de fruitteelt, was via de Wetenschapswinkel Landbouwuniversiteit op school binnengekomen. Wij hebben dit als project voor de vakken fruitteelt en gewasbescherming uitgewerkt.

De uiteenzetting van het probleem hebben we verwerkt in hoofdstuk 1. Hoofdstuk 2 beschrijft de aanpak van het onderzoek. De resultaten van het onderzoek staan in hoofdstuk 3 en 4. Deze hoofdstukken behandelen de jacht en de procedure die gevolgd moet worden als wildschade optreedt. In het laatste hoofdstuk hebben we een aantal adviezen op een rij gezet. Hierin staan ook aanbevelingen voor verder onderzoek.

Hoofdstuk 1 PROBLEEMSTELLING

1.1 Relatienota in de Vijfheerenlanden

De Vijfheerenlanden is een gebied in het zuid-oosten van Zuid-Holland. Het wordt begrensd door de rivieren Lek en Linge in het noorden en zuiden, door het Merwede-kanaal in het westen en door de Diefdijk in het oosten. In dit gebied van 12100 hectare ligt 516 hectare reservaten en 520 hectare beheersgebieden.

De reservaten zijn gebieden, door de overheid aangewezen, om de planten- en dierenwereld in natuurlijke staat te bewaren. Beheersgebieden dienen als bufferzone.

De fruitteilers in de Vijfheerenlanden en omliggende gebieden ondervinden in toenemende mate schade van kraaien en reeen. Volgens hen hangt dit samen met de reservaten en beheersgebieden en het beleid dat hierin gevoerd wordt.

1.2 Schade

Reeen schuren de bast van de stammen, vreten aan jonge loten en lopen het fruit van de bomen. In de winter vreten ze vooral aan de knoppen.

De laatste 3 a 4 jaar is er sprake van een toenemend aantal kraaien. Zij pikken in de appels en peren. Vooral vlak voor de oogst, in augustus en september, is de schade goed waarneembaar. Vruchten in een jonger stadium worden van de bomen gestolen en takken kunnen afbreken als de kraaien erop gaan zitten.

1.3 Schadevergoeding

Als een fruitteler schade van wild heeft, kan hij contact opnemen met de Wildschade Commissie van Faunabeheer. Er komt dan iemand kijken en de schade opnemen. De Wildschade Commissie geeft advies aan het Bestuur van het Jachtfonds. Dit bestuur kan een vergoeding uitkeren uit het Jachtfonds. Volgens de fruittelers zijn de vergoedingen vaak veel lager dan de werkelijk geleden schade.

Het is de telers niet bekend hoe de Wildschade Commissie werkt en hoe de taxaties tot stand komen. Over een mogelijkheid tot beroep is niets bekend. Faunabeheer is niet bereid om een deel van de kosten van afrastering tegen reeen op zich te nemen.

1.4 Wensen voor onderzoek

De fruittelers in de Vijfheerenlanden en omstreken willen graag weten:

- wat de omvang van de schade van kraaien en reeen is en hoe de hoogte van het uitgekeerde schadebedrag wordt vastgesteld
- wat de mogelijkheden zijn om deze schade te voorkomen
- wat de mogelijkheden en procedures zijn om in aanmerking te komen voor vergoeding van bestrijdingsmiddelen en - methoden (zoals afrasteringen) en voor de geleden schade.

Hoofdstuk 2 PROBLEEMAANPAK

2.1 Orientatie

De eerste stap van het onderzoek bestond uit een gesprek met fruittellers uit het betreffende gebied. Zij legden ons het probleem uit en vertelden wat hun bekend was over de procedure bij wildschade. Er werden een aantal instanties genoemd die voor het onderzoek van belang zouden kunnen zijn.

Op dezelfde avond zijn we op een aantal percelen gaan kijken waar schade van kraaien duidelijk zichtbaar was. Er zijn afspraken gemaakt om een keer deze schade te taxeren.

2.2 Onderzoek

Na de orientatie zijn we begonnen met het taxeren van schade. Vlak voor het einde van de oogst hebben we eerst een paar tellingen van kraaienschade verricht. Deze schade is in die periode het duidelijkst te zien.

Aangezien reeenschade pas in de winter optreedt, vooral als er sneeuw ligt, werd deze telling uitgesteld. De taxatie van reeenschade moest later afgelast worden omdat er geen schade optrad, waarschijnlijk als gevolg van de zachte winter.

De meeste tijd hebben we gestoken in het uitpluizen van de procedure die gevolgd moet worden als een fruitteler schade ondervindt van wild. We hebben contacten gezocht met vele instanties om een duidelijk beeld te krijgen van de mogelijkheden. De moeilijkheid was om van alle stukjes informatie een duidelijk geheel te maken. Het is gebleken dat de instanties nogal verweven zijn met elkaar. Dit had tot gevolg dat het lang duurde voordat je de goede persoon te pakken had.

Met de volgende instanties hebben we contact gehad:

- Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Gelderland
- Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Zuid-Holland
- Wildschade Commissie in Gelderland
- Wildschade Commissie in Zuid-Holland
- Consulentschap Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg in Gelderland
- Consulentschap Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg in Zuid-Holland
- Staats Bosbeheer in Gelderland
- Kadaster in Gelderland (Arnhem)
- Kadaster in Zuid-Holland (Rotterdam)
- Stichting Zuid-Hollands Landschap
- Ministerie van Landbouw en Visserij
- Infotiek
- Proefstation voor de Fruitteelt in Wilhelminadorp
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer afd. Bestrijding van Dierplagen
- Gemeente Politie Leerdam
- Jagers
- Boswachter
- Consulentschap voor de Akker- en Tuinbouw in Tiel

De adressen van de instanties zijn te vinden in bijlage V.

Hoofdstuk 3 JACHT

3.1 Inleiding

Tijdens het onderzoek stuitte we steeds op de complexiteit van wetten en instanties. Dit hoofdstuk gaat in op een aantal belangrijke punten uit de Jachtwet die van belang zijn voor het wildschade probleem.

3.2 Jachtwet

3.2.1 Geschiedenis

De eerste jachtwet stamt uit het einde van de 19e eeuw. In deze wet lag het accent vooral op het recht van jagen door grondeigenaren op hun eigen grond.

In 1923 werd een volgende Jachtwet van kracht. Deze wet bevatte niet alleen regels over de jacht, maar ook over natuurbescherming en daarmee samenhangende rechten en plichten. Het recht van de jacht van een grondeigenaar op zijn eigen grond werd niet meer algemeen toegestaan. De omvang van het jachtveld moet aan bepaalde eisen voldoen.

In de loop van de tijd breidde de landbouw zich sterk uit. Steeds meer grond werd in cultuur gebracht voor de landbouw. In 1954 werd daarom een wet van kracht waarin aansprakelijkheden van de schade aan landbouwgewassen door wild waren vastgelegd.

Vanaf de jaren zeventig ontstond er in de hele maatschappij een tendens die gericht was op meer aandacht voor het milieu. In 1977 werd daarom een Jachtwet van kracht waarbij het accent op de natuurbescherming lag.

3.2.2 Huidige Jachtwet

De Jachtwet gaat uit van instandhouden van een redelijke wildstand in Nederland. De wet beoogt ook het beschermen van landbouwbelangen: er dient een evenwicht te bestaan tussen landbouwbelangen en natuurbeschermingsbelangen.

In de Jachtwet staat bijvoorbeeld (art. 45) dat de jachthouder verplicht wordt wildschade te voorkomen en zonodig te bestrijden. Grondgebruikers moeten er voor zorgen dat hun gronden deel uitmaken van een bejaagbaar jachtveld. Bij (dreigend) optreden van wildschade kan de grondgebruiker een beroep doen op de jachthouder. Bij nalatigheid van de jachthouder kan deze civielrechtelijk worden aangesproken. Daarnaast kan ook de Wildschade Commissie in de provincie worden ingeschakeld. Deze commissie bepaalt de aard en omvang van de schade en wie hiervoor aansprakelijk moet worden geacht. Indien de Wildschade Commissie meent (bij schade) dat beide partijen (teler, jager) deden wat van hen verwacht werd, of dat beiden niets toegerekend kan worden, wordt verzocht of het Bestuur van het Jachtfonds met een bijdrage uit het Jachtfonds in de schade tegemoet kan komen.

Een probleem doet zich voor als een gebied niet normaal bejaagbaar is. Dit is het geval als het genot van de jacht niet is verhuurd of als een jachtveld niet aan de gestelde afmetingen, 40 hectare aaneengesloten land, voldoet. De grondgebruiker heeft het recht op de door hem gebruikte grond op wild, genoemd in artikel 8 lid 1 (o.a. zwarte kraaien), te jagen. Het gebruik van hulpmiddelen, zoals een vuurwapen, is hierbij aan bepaalde voorwaarden gebonden.

3.2.3 Toekomst van de Jachtwet

Momenteel zijn de Jachtwet uit 1954 en de Vogelwet uit 1936 nog van kracht. Er is een voorontwerp voor een nieuwe wet Flora en Fauna gemaakt dat op dit moment door belanghebbende verenigingen (o.a. jacht-en natuurbeschermingsverenigingen) wordt bestudeerd.

In deze wet worden de regels en mogelijkheden van de jacht en de verplichtingen van de landbouw verscherpt. De rechten en plichten van jager, agrarier en natuurbeschermer zijn opnieuw vastgesteld. De natuurbescherming wordt heel belangrijk. De stand van elke diersoort kan geheel worden geregeld. Omdat alle diersoorten beschermd worden verklaard zal altijd een afschotvergunning nodig zijn.

Als de nieuwe wet wordt aangenomen wordt hij over minimaal twee a drie jaar pas van kracht.

3.3 Artikel 53

Door of namens de Minister van Landbouw en Visserij kan een vergunning volgens artikel 53 van de Jachtwet worden verleend om op schadelijke diersoorten (waaronder zwarte kraaien) te jagen. Deze schadelijkwildakte wordt alleen verleend als:

- er meer dan toelaatbare schade optreedt of is te verwachten
- de jacht niet kan worden verhuurd of de jachthouder niet afdoende kan bestrijden
- de andere middelen (zie blz. 14) die de grondgebruiker kan aanwenden niet helpen.

Voordat een vergunning kan worden verkregen moet een jachtexamen worden afgelegd. De Directie Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg stelt een onderzoek in of het wel noodzakelijk is een vergunning te verlenen. Bij mensen die al langer een vergunning hadden kan deze verlengd worden zonder examen.

Al in het begin van de jaren tachtig is er van de zijde van de Koninklijke Nedelandse Jagersvereniging bij de overheid op aangedrongen om een minder soepel beleid in het uitgeven van de schadelijk-wildakte te voeren. De Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer heeft de provinciale directies opdracht gegeven een minder soepel beleid te voeren. Dit leidde begin 1981 in Overijssel tot het niet meer verlengen van vrijwel alle artikel 53 vergunningen waarna vervolgens in het hele land de vergunningen voor het grootste deel werden ingetrokken. Reacties van

vele ontevreden boeren hebben ertoe geleid dat er weer een versoepeling optrad die duurde tot 1985. Hierna is men weer op het strengere beleid overgestapt.

Voor de fruittelers in de Vijfheerenlanden blijkt dat het verkrijgen van een vergunning heel moeilijk is. Als al een vergunning zou kunnen worden verkregen moet eerst het jachtexamen worden afgelegd waarvoor het volgen van een (dure) cursus noodzakelijk is.

De schadelijk-wildakte geldt niet voor het afschieten van reeen.

3.4 Afschotvergunning

Voor het afschieten van reeen is een jachtakte en een afschotvergunning nodig. Deze afschotvergunning wordt door Fauna-beheer afgegeven.

Het aantal reeen wordt volgens een vaste procedure vastgesteld. Door een aantal jagers worden de reeen geteld. Dit aantal wordt gemeld aan Faunabeheer. Een commissie bepaalt hoeveel reeen er geschoten mogen worden. Dit aantal is afhankelijk van:

- het gebied waarin de reeen voorkomen
- de samenstelling van de groep (bokken / geiten) en leeftijd.

De jagers krijgen loodjes. Per geschoten ree bevestigen ze een loodje aan de ree. Alleen als een ree een loodje aan zijn poot heeft mag iemand de ree in bezit hebben. Ontbreekt het loodje, dan is de bezitter van de ree strafbaar. Een jager mag alleen een ree die voorzien is van een loodje naar de poelier brengen.

De jacht op geiten is vanaf 1 januari tot 15 maart geopend, op bokken mag van 15 mei tot 30 september gejaagd worden.

Voor zwarte kraaien is geen afschotvergunning nodig. Het af te schieten aantal wordt door de jager zelf bepaald.

3.5 Kraaienvangkooi

Het beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van de afgifte van een vergunning voor het plaatsen van een kraaienvangkooi is erg terughoudend. Het beleid is gebaseerd op de EEG-vogelrichtlijn. Volgens artikel 3 is het massaal en non-selectief vangen van vogels verboden.

Eisen voor het gebruik van een kraaienvangkooi:

- een vangkooi per 1000 hectare mits 50 hectare hiervan kwetsbare gewassen bevat (deze regel dwingt tot samenwerking van de jachthouders)
- iedere 24 uur controleren en andere vogels dan kauwen, kraaien en eksters vrijlaten
- een vangkooi mag geplaatst worden door een jachthouder.

3.6 Wildschade Commissie

Elke provincie heeft een Wildschade Commissie. Dit is een onafhankelijk orgaan, gebaseerd op de Jachtwet en bestaat uit een voorzitter en twee leden waarvan een deskundig is op het gebied van de landbouw en een deskundig is op het gebied van de jacht. Deze leden hebben elk een plaatsvervanger. Daarnaast kunnen personen met een adviserende stem worden toegevoegd. Door de minister wordt aan de Wildschade Commissies een ambtelijke secretaris toegevoegd, in het algemeen het districtshoofd Fauna-aangelegenheden van het Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in de betreffende provincie.

3.7 Jachtfonds

Het Jachtfonds is een landelijk financieel instituut met de status van openbaar lichaam. Het bestuur is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Overheid, van de georganiseerde landbouw, de natuurbescherming en de jacht. De taak van het Jachtfonds is tweeledig. In de eerste plaats bevordert het Jachtfonds de instandhouding van vooral zeldzamere wildsoorten door onder

andere het subsidiëren van beheersmaatregelen, onderzoek en voorlichting. In de tweede plaats kan het Jachtfonds - door tussenkomst van de Wildschade Commissie- tegemoetkomingen verlenen in door wild aangerichte schade.

Het jaarlijks budget van het Jachtfonds is 4,5 miljoen gulden. Hiervan wordt 3 miljoen gulden door de Overhied gestort en 1,5 miljoen gulden door de jachthouders.

3.8 Jacht in de reservaten

De reservaten in de Vijfheerenlanden behoren toe aan de Stichting het Zuid-Hollands Landschap, Staats Bosbeheer en particulieren. Eind 1988 komen alle delen van Staats Bosbeheer in handen van het Zuid-Hollands Landschap. Deze stichting heeft dan in elk reservaat een aandeel.

Als de reservaten aangekocht worden door het Zuid-Hollands Landschap blijft een jachtgebied dat daar lag gewoon bestaan omdat koop geen jacht breekt. Er zijn maar enkele percelen binnen de reservaten waar niet op kraaien gejaagd mag worden. In de overige gebieden mag dit wel. In de praktijk blijkt dat in de gebieden van het Zuid-Hollands Landschap slechts een keer per jaar gejaagd wordt onder toezicht van een opzichter van deze stichting.

In het aan de Vijfheerenlanden grenzende gebied wat toebehoort aan de provincie Gelderland zijn nog geen reservaten gereali-seerd. Het probleem van beheer en jacht door instanties doet zich hier dus niet voor. Het is particulier of overheids bezit en valt onder een jachthouder. Als de gebieden in een bejaag-baar jachtveld vallen kunnen ze normaal bejaagd worden.

In bosrijke gebieden die toebehoren aan Staats Bosbeheer mag niet worden gejaagd. Ze aanvaarden ook geen aansprakelijkheid voor wildschade. Het afschotpercentage van reeen wordt bepaald door Faunabeheer. Volgens Staats Bosbeheer is in hun gebieden

voldoende te eten voor een behoorlijke reeestand. Als dan toch schade aan omliggende fruitteeltbedrijven ontstaat is de ree-druk dus te groot en moet Faunabeheer meer afschotvergunningen verlenen. De reeen mogen dan nog niet in de gebieden van Staats Bosbeheer afgeschoten worden, maar wel als ze zich hierbuiten vertonen.

Hoofdstuk 4 PROCEDURE BIJ WILDSCHADE

4.1 Wat is wild

Tot "wild" behoren alle dieren genoemd in artikel 2 van de Jachtwet. Dit zijn:

- grof wild: edelherten, reeen, moeflons, damherten en wilde zwijnen
- klein wild: hazen, fazanten, korhoenders, patrijzen en houtsnippen
- waterwild: alle soorten ganzen en eenden, goudplevieren, watersnippen, poelsnippen, bokjes en meerkoeten
- overig wild: houtduiven, zwarte en bonte kraaien, roeken, kauwen, vlaamse gaaien, eksters, konijnen, vossen, wilde katten, verwilderde katten, bunzings, hermelijnen, wezels, eekhoorns, boom- en steenmarters, dassen, otters en zeehonden.

Op niet alle in de Jachtwet genoemde wildsoorten mag daadwerkelijk worden gejaagd. Zo genieten bijvoorbeeld zeehonden, otters, boom- en steenmarters, korhoenders en bepaalde ganzensoorten volledige bescherming, terwijl grof wild slechts te bejagen is op basis van speciale vergunningen.

4.2 Verantwoordelijkheden

Hieronder worden de verantwoordelijkheden van de jachthouder genoemd (citaten van de Wildschade Commissie).

- "Voor het zoveel mogelijk voorkomen en bestrijden van schade door wild is in principe de jachthouder verantwoordelijk. Bij nalatigheid kan deze door de grondgebruiker op schadevergoeding worden aangesproken."
- "De jachthouder moet een redelijke wildstand handhaven, die mede is afgestemd op het landbouwkundig gebruik in zijn jachtveld en in de omgeving. Een regelmatige inventarisatie van de wildstand ter plaatse - ook in gesloten jachttijd- is hierbij geboden."

- "Ter voorkoming van wildschade maakt de jachthouder vaak gebruik van het geweer. Daarnaast kan hij echter ook nog andere maatregelen treffen om schade te voorkomen, zoals het ophangen of neerleggen van dode kraaien of het afleidend voeren. Onder dit laatste wordt verstaan het aanbieden van voedsel, met de bedoeling daarmee het wild zoveel mogelijk bij schadegevoelige percelen vandaan te houden."
- "Wanneer de jacht op een schade-toebrengende wildsoort is gesloten en andere maatregelen die jachthouder en grondgebruiker treffen niet helpen, dient de jachthouder een vergunning aan te vragen als bedoeld in artikel 53 van de Jachtwet. Daartoe kan hij contact opnemen met het districtshoofd Fauna-aangelegenheden." Met deze vergunning kan de jager reeen afschieten in gesloten jachttijd.
- "Bij schade die optreedt door wildsoorten die (mede) afkomstig zijn van een ander (jacht)veld, dient de jachthouder direct contact op te nemen met de jachthouder van het andere (jacht)veld. Samen moeten zij dan maatregelen treffen om de schade zoveel mogelijk te voorkomen. In bepaalde gevallen kan dat betekenen dat meer jachthouders gezamenlijk maatregelen moeten treffen ter voorkoming van schade. Op grond van hun verplichtingen ingevolge de artikelen 19 en 45 van de Jachtwet mag deze samenwerking ook verlangd worden. Gecoördineerd optreden kan onder andere nodig zijn om grote concentraties wild te verspreiden."

De verantwoordelijkheden van de grondgebruiker worden hieronder besproken (citaten van de Wildschade Commissie).

- "Door de verplichting van de jachthouder om wildschade zoveel mogelijk te voorkomen is het voor de grondgebruiker van groot belang dat zijn gronden deel uitmaken van een bejaagbaar jachtveld."
- "Een grondgebruiker zal zijn jachthouder tijdig op de hoogte moeten stellen van de aanwezigheid van schadegevoelige en waardevollen teelten in het bouwplan, opdat deze - vooral in schadegevoelige perioden - regelmatig in het jachtveld controle kan uitvoeren."

- "Bij optredende wildschade waarschuwt de grondgebruiker direct de jachthouder."
- "Zelf zal de grondgebruiker bij optredende schade ook maatregelen moeten treffen. Dit kan door het plaatsen van vogelverschrikkers, knalapparaten, metaalfolie, draden, linten, vlaggen enzovoorts. Om een snelle gewenning te voorkomen verdient het aanbeveling om deze middelen afwisselend toe te passen en/of regelmatig te verplaatsen."
- "In de boom- en fruitteelt en verschillende teelten in de tuinbouw is meestal sprake van kapitaalintensieve teelten, die bovendien vaak erg schadegevoelig zijn. Zonder preventieve maatregelen lopen schaden in deze teelten soms erg op. Het gebruik van wildwerende middelen die op de gewassen kunnen worden gespoten of gesmeerd, het gebruik van netten, het neerleggen van snoeihout of het plaatsen van afrasteringen passen bij deze teelten in het algemeen binnen de normale bedrijfsuitoefening. Zelfs kan overwogen worden een bepaalde teelt achterwege te laten, indien de plaatselijke situatie het voorkomen van ontoelaatbare wildschade feitelijk onmogelijk maakt."

Er is sprake van overmacht, als jachthouder en teler niets of slechts een deel van de schade toegerekend kan worden. Bij iedere diersoort geldt een bepaalde overmachtssnelheid. Bij ree bijvoorbeeld is vrij snel sprake van overmacht omdat deze slecht te bestrijden is. Kraaien kunnen beter bestreden worden. Hiervoor verwijzen we naar Vluchtschrift 394: "Vogelschade in de Fruitteelt", een uitgave van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

4.3 Inschakelen Wildschade Commissie

Wanneer op een gegeven moment toch wildschade optreedt en er tussen jachthouder en grondgebruiker geen overeenstemming kan worden bereikt omtrent de vergoeding van die schade, kan de Wildschade Commissie worden verzocht hierover advies uit te brengen.

Bij een verzoek om advies zal de Wildschade Commissie de schade zo nodig laten taxeren en nagaan in hoeverre grondgebruiker en jachthouder hun verplichtingen zijn nagekomen. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat de grondgebruiker zijn jachthouder te laat op de hoogte heeft gesteld van de optredende wildschade, zal deze nalatigheid voor de grondgebruiker tot gevolg kunnen hebben dat naar de mening van de Wildschade Commissie zelf (mede) voor de aangerichte schade aansprakelijk is. Indien echter de jachthouder - na tijdig gewaarschuwd te zijn - geen of slechts geringe activiteiten ontplooid heeft om schade te voorkomen, zal de Wildschade Commissie waarschijnlijk oordelen dat de jachthouder geheel of gedeeltelijk aansprakelijk is voor de aangerichte schade. Dit is een belangrijk punt omdat er veelal weinig animo is om op kraaien te jagen. Wanneer zowel grondgebruiker als jachthouder niet hebben gedaan wat van hen verwacht had mogen worden, zou de Wildschade Commissie kunnen adviseren dat ieder de helft van de schade voor zijn rekening neemt.

Bij de besluitvorming gaat de Wildschade Commissie dus na welke maatregelen jachthouder en grondgebruiker gezamenlijk hebben getroffen ter voorkoming van wildschade. Daarop volgt dan een advies omtrent de schaderegeling. Dit advies is niet bindend; partijen zijn dus niet verplicht overeenkomstig het advies te handelen. Desgewenst kan aan de kantonrechter worden verzocht een bindende uitspraak te doen.

Volgens de Wildschade Commissie in Zuid-Holland zijn er in het afgelopen jaar maar weinig klachten binnen gekomen over wildschade in de fruitteelt. De vraag is of dit te wijten is aan weinig gevallen van schade of aan onbekendheid van de procedure die gevolgd moet worden.

4.4 Uitkering uit het Jachtfonds

Omdat wildschade in de eerste plaats een aangelegenheid is tussen de grondgebruiker en de jachthouder, zal het Jachtfonds in bijzondere situaties tot het verlenen van een tegemoetkoming over gaan. Tegemoetkomingen worden alleen verleend indien grondgebruiker en jachthouder alle mogelijkheden hebben benut om de schade te voorkomen en de schade niet ten laste van (een van beide) partijen dient te blijven. In principe worden geen tegemoetkomingen verleend voor schades die zijn aangericht door wildsoorten die het gehele jaar door bejaagbaar zijn (zoals houtduiven, kraaien en konijnen).

4.5 Taxatie

De taxatie van wildschade door de Wildschade Commissie gebeurt door twee taxateurs. Na een schademelding komen ze op het perceel kijken. Bij kraaienschade worden de aangepikte vruchten geteld, zowel in de bomen als op de grond. De gemiddelde schade aan een willekeurig aantal bomen wordt verrekend over het gehele perceel. Meestal zal niet het hele perceel schade vertonen, maar alleen enkele rijen of een hoek. De Wildschade Commissie werkt niet volgens een vastgestelde procedure.

Als de teler het niet eens is met het getaxeerde bedrag kan hij twee keer een hertaxatie aanvragen.

We hebben zelf een aantal taxaties van kraaienschade verricht. Dit hebben we op een andere manier gedaan dan de Wildschade Commissie normaal doet. De taxaties zijn snel uitgevoerd en maar op enkele percelen zodat ze slechts een indicatie geven van de werkelijkheid.

Wij hebben gekeken bij de invalspoorten van een perceel. Dit zijn vaste plaatsen waar de kraaien binnen komen, met een goede uitkijkpositie en vluchtmogelijkheden.

Er is gelet op primaire en secundaire schade. Primaire schade bestaat uit aangepikte vruchten in en onder de boom. Secundaire schade bestaat uit afgestoten onaangetaste vruchten, gebroken takken en met schimmel aangetaste buurvruchten.

De taxatie heeft plaats gevonden op twee percelen met peren en een met appels. De schade op het appelperceel bedroeg 5% van het totaal aantal appels. Bij de peren was sprake van 5% primaire en 5% secundaire schade (zie bijlage IV).

Het lijkt erop dat kraaien voorkeur voor bepaalde rassen hebben. In een perceel Doyenne du Comice bleken de tussenstaande Conference geen schade te vertonen. Een invalspoort werd herkenbaar doordat aan een kant van de bomen ongeveer vijftien peren waren aangepikt en aan de andere kant vijf.

4.6 Beroepprocedure

Als de fruitteler zich niet kan schikken met de tweede hertaxatie van de Wildschade Commissie of de tegemoetkoming uit het Jachtfonds, kan een beroepprocedure gevolgd worden.

De eerste stap hiervan bestaat uit het indienen van een bezwaarschrift bij de instantie die de beschikking heeft genomen. De instantie is dan verplicht de teler in de gelegenheid te stellen zijn bezwaren mondeling toe te lichten. Hierna wordt besloten of het eerste oordeel blijft gelden, wordt veranderd of ongedaan gemaakt wordt.

Als de teler het ook met die uitspraak niet eens is kan hij in beroep gaan bij een rechter van de Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen. Dit moet gedaan worden met een beroepschrift. De tegenpartij kan zijn standpunt kenbaar maken met een verweerschrift.

Het probleem wordt aan een of drie rechters voorgelegd, die een uitspraak doen. De uitspraak kan zijn:

- Niet ontvankelijk: Er zijn fouten gemaakt of bepaalde termijnen niet in acht genomen. In dit geval komt de inhoud van het geschil niet ter sprake. Over dezelfde zaak kan niet nogmaals geprocedeerd worden!
- Verwerpen: Het beroep is volgens de rechter ongegrond.
- Vernietigen: De beschikking wordt vernietigd. Als dit gebeurt als gevolg van fouten door de verweerder hoeft dit geen succes te betekenen aangezien de verweerder fouten kan herstellen. Als dat niet het geval is, eist de wet dat de verweerder (Wildschade Commissie, Jachtfonds), voor zover nodig, een nieuwe beschikking neemt, met inachtneming van de uitspraak van de rechters.

Deze hele procedure kan een langdurige zaak zijn. Vaak duurt het een tot anderhalf jaar voor de zitting plaats vindt, bijna twee maanden moet op de uitspraak gewacht worden en daarna moet op de nieuwe beschikking gewacht worden. De procedure kost de teler ongeveer 150 gulden.

4.7 Niet normaal bejaagbare percelen

Om normaal bejaagbaar te zijn moet een jachtveld een aaneengesloten oppervlakte hebben van 40 hectare. Deze regeling beoogt het voorkomen van een grote versnippering van jachtvelden en de daaruit voortvloeiende overbejaging. Zou men iedere grondgebruiker het recht geven - ongeacht de oppervlakte - op zijn eigen grond te jagen of te laten jagen, dan zou er van het behoud van een redelijke wildstand waarschijnlijk niet veel terecht komen.

Als een fruitperceel geen deel uit maakt van een bejaagbaar jachtveld kan de normale procedure bij wildschade niet gevolgd worden.

Het is niet de bedoeling van Faunabeheer dat door deze regel grondgebruikers in de problemen komen. De fruittelers kunnen in dit geval contact op nemen met Faunabeheer die dan een oplossing zal zoeken.

Hoofdstuk 5 AANBEVELINGEN

5.1 Adviezen voor telers

- Zorg dat de percelen deel uitmaken van een bejaagbaar jachtveld.
- Zorg dat alle middelen ter voorkoming van schade zijn uitgeprobeerd.
- Bij een schademelding moet alles vermeld worden wat gedaan is ter voorkoming van schade.
- Indien een omheining aanwezig is moet deze regelmatig gecontroleerd worden op gaten en dergelijke.
- Aan de randen van een perceel kunnen beter geen schadegevoelige rassen geteeld worden.
- Schakel de jager op tijd in.
- Schakel de jager zo vaak als nodig in.
- Laat jagers zoveel mogelijk samenwerken.
- Wildschade altijd melden aan de Wildschade Commissie in de betreffende provincie.
- Geen bedrag invullen op een schadeformulier, zodat altijd getaxeerd moet worden.
- Bij onenigheid over de taxatie hertaxatie aanvragen.
- Bij onenigheid hertaxatie of uitkering uit het Jachtfonds, voorleggen aan de Raad van State (moeilijke procedure).
- De kantonrechter inschakelen bij nalatigheid van de jager.

5.2 Samenwerkingsmogelijkheden

- Werk samen met collega's en jagers in geval van plaatsing van kraaienvangkooien zodat er zoveel mogelijk geplaatst kunnen worden.
- Overleg met collega's over preventieve maatregelen.
- Probeer een meld- en adviespunt in te stellen. Op zo'n punt is dan precies bekend wat in geval van schade gedaan moet worden. Een centrale schademelding wordt dan misschien mogelijk. Er ontstaat dan ook meer duidelijkheid over de totale omvang van de schade.

5.3 Voortzetting onderzoek

- We zijn in het bezit gekomen van een kaart van de Vijfheerenlanden waarop de fruitteeltpercelen zijn weergegeven. Aan de hand van deze kaart zou bepaald kunnen worden hoeveel kraaienvangkooien in het gebied geplaatst mogen worden. De kring Geldermalsen van de NFO zou zich hierover kunnen buigen, in samenwerking met jagers.
- Als vervolg op dit rapport kan geïnventariseerd worden wat de mogelijkheden zijn van afweer van kraaien en reeën. Vooral correspondentie met buitenlandse fruitteeltgebieden zou veel kunnen opleveren.
- Er zou een nadere studie moeten komen omtrent de gevolgen van het instellen van relatienotagebieden. Misschien moet de regelgeving aan de veranderde situatie worden aangepast.
- De gevolgen van een 'diervriendelijk beleid' zouden uitgezocht moeten worden. De schadevergoeding moet anders geregeld worden. De 40 hectare regeling met betrekking tot een jachtveld kan problemen gaan opleveren als meerdere mensen de jacht niet meer willen verhuren om het milieu te sparen.

TOT SLOT

Al in de beginfase van het onderzoek bleek dat de situatie moeilijker lag dan we verwacht hadden. De betrokkenheid van veel instanties maakt het probleem complex. Vaak schuiven ze verantwoordelijkheden naar elkaar door.

Belangrijke termen als schadelijk wild, niet schadelijk wild, reservaat, beheersgebied, jachthouder, jachtaktehouder en bejaagbaarheid worden verwarrend gebruikt. Deze moeten eerst goed duidelijk zijn voordat er wat nuttigs op papier gezet kan worden.

Het is dan ook begrijpelijk dat individuele fruittelers, die geprobeerd hebben de zaak uit te zoeken, vroeg of laat gestrand zijn. Met dit rapport hopen we de fruittelers op een goed spoor te zetten.

LITERATUURLIJST

- Anonymus, 1981. Agrarisch recht voor de Hogere Agrarische Scholen. Werkgroep Recht.
- Anonymus, 1984. Vogelschade in de fruitteelt. Vlugschrift voor de landbouw nr. 395 Ministerie van Landbouw en Visserij.
- Anonymus, 1987. Gewasbeschermingsgids. CAD Gewasbescherming/Plantenziektekundige Dienst.
- Anonymus, 1987. Vereenvoudiging procedure aanvraag aantal vergunningen Jachtwet. De Nederlandse Jager nr. 13 p 310.
- Broer, 1983. Schadebestrijding. De Nederlandse Jager nr. 20 p 598.
- Broer, 1983. Jachtvergunningen en oppervlakten. De Nederlandse Jager nr. 21 p 636.
- Broer, 1985. Vragen over jagen. De Nederlandse Jager nr. 24 p 552.
- Derde, A. de, 1986. "Een goede tip". De Nederlandse Jager nr 13 p 301.
- Dohmen, M., T. Lodder, P. Munters, E. Schutte, 1982. Verslag van een samenwerkingsproject. Boeren en beheersovereenkomsten in de Vijfheerenlanden.
- Good, J., 1983. Over kraaien gesproken. De Nederlandse Jager nr 17 pp 488-489.
- Kamen, M. van, 1987. Jachtopzichter blij met behoud kraaienvangkooi. De Nederlandse Jager nr 12 p 280.
- Kamen, M. van, 1987. Economische betekenis van de jacht in Nederland. De Nederlandse Jager nr 13 pp 303-304.
- Kamminga, A.W., 1986. Wildschade. De Nederlands Jager nr 13 p 290.
- Kramer, Q.J.M., 1983. Jachtwet en Nuttige-dierenwet 1914.
- Nie, G.J. van, 1983. Over kraaien gesproken. De Nederlandse Jager nr 21 p 633.
- Poelje, S.O. van, 1983. Bezoek aan Arob-land.

BIJLAGE I Begrippen en wetten

- Jagen: het opsporen, bemachtigen of doden van wild en het doen van pogingen daartoe.
- Jachthouder: degene, die overeenkomstig het in de artikelen 4 en 6 bepaalde het gehele of gedeeltelijke genot heeft van de jacht.
- Jachtaktehouder: degene, die voorzien van een jachtakte, de bevoegdheid heeft tot het voorhanden hebben van de omschreven geweren en munitie. Het is hem toegestaan zich met geladen geweer te bevinden op gronden waarop hij bevoegd is te jagen.
- Grondgebruiker: degene, die gerechtigd is de grond te gebruiken, hetzij als eigenaar, hetzij krachtens een zakelijk recht, hetzij krachtens een pachtovereenkomst.
- Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen (Arob): doel: geven van rechtsbescherming tegen overheidsbeschikkingen.
- Bezwaarschrift: eerste stap in de Arob procedure die gedaan moet worden om zich tegen de beschikking van een administratief orgaan (in dit geval het Bestuur van het Jachtfonds of de Wildschade Commissie) te verweren.

Burgelijk Wetboek:

- Art. 1401: Elke onrechtmatige daad, waardoor aan een ander schade wordt toegebracht, stelt degene door wiens schuld die schade veroorzaakt is in de verplichting om dezelve te vergoeden.
- Art. 1402: Eenieder is verantwoordelijk, niet alleen voor de schade welke hij door zijn daad, maar ook voor die welke hij door zijne nalatigheid of onvoorzichtigheid veroorzaakt heeft.

Jachtwet:

- Art. 8: 1. De grondgebruiker heeft het recht op de door hem gebruikte grond op houtduiven, zwarte kraaien, kauwen, vlaamse gaaien, eksters, konijnen, vossen en verwilderde katten te jagen.
- 5. Nietig is elk beding, krachtens hetwelk de grondgebruiker het hem krachtens het eerste en tweede lid toekomend recht

niet zou mogen uitoefenen of een vergunning, als bedoeld in het derde lid, niet zou mogen verlenen.

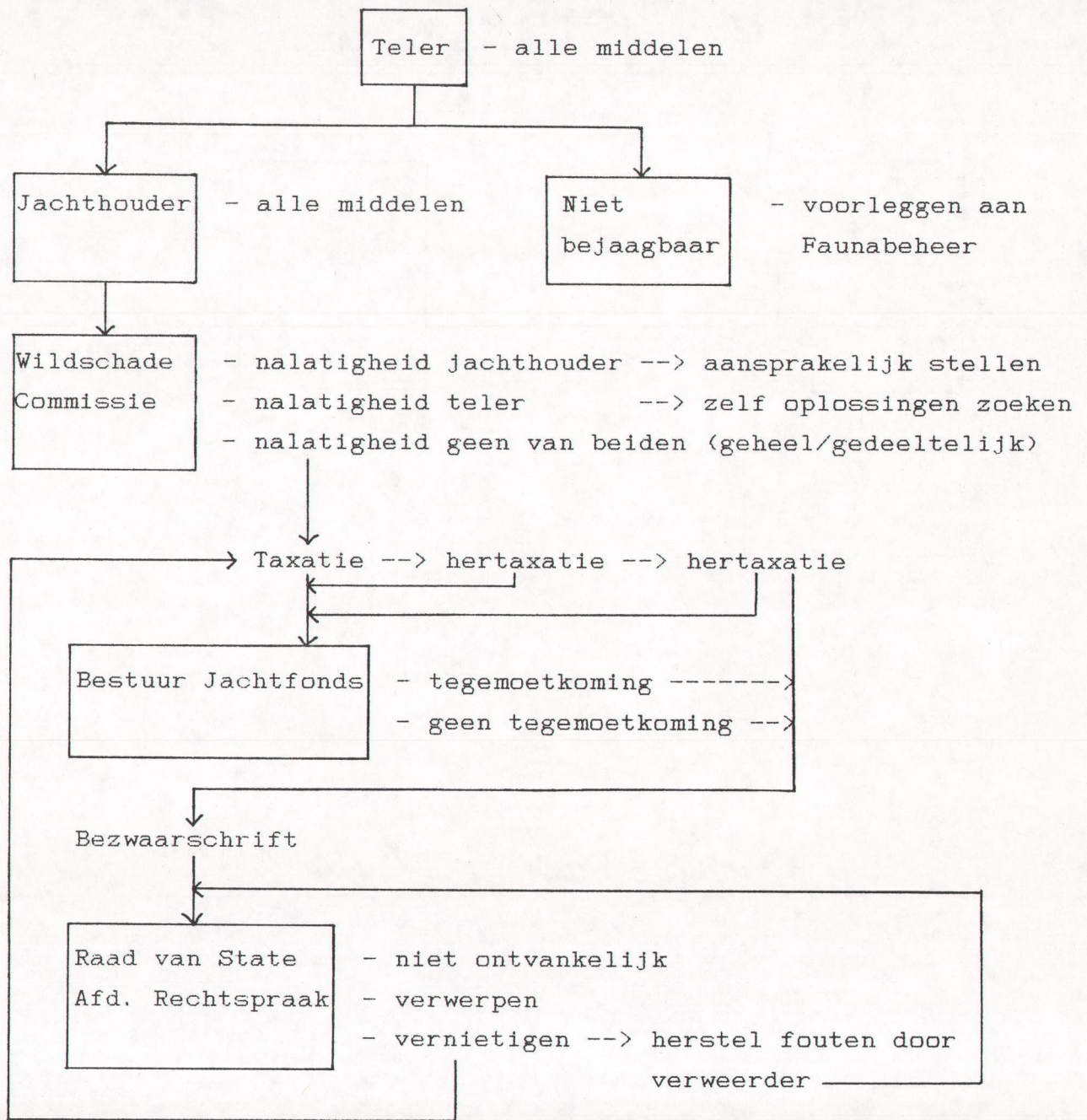
- Art. 10: 1. Het is verboden eieren van gevederd wild te zoeken, te rapen of onder zich te hebben alsmede legsels van gevederd wild buiten noodzaak te verstoren.
2. Het verbod, gesteld in het eerste lid, geldt niet:
b. voor het zoeken, rapen en onder zich hebben van eieren van in artikel 8, eerste lid, genoemd wild, voor zover de jacht op dat wild is geopend, door de jachthouder, diens vergunninghouders als bedoeld in artikel 7, eerste lid, de grondgebruiker, diens huisgenoten en personeel.
- Art. 19: 1. Tenzij de belangen van de landbouw zich hiertegen verzetten, is de jachthouder gehouden zijn veld op zodanige wijze te doen bejagen, dat een redelijke wildstand in dat veld gehandhaafd blijft of bij het ontbreken daarvan bereikt wordt.
2. Degene die de jacht uitoefent dient het wild tegen onnodig lijden van de jacht te beschermen.
- Art. 21: 1. Onze Minister stelt, de Jachtraad gehoord, regelen met betrekking tot de afmetingen, waaraan jachtvelden moeten voldoen.
2. Onze Minister is bevoegd, gehoord de Jachtraad, aan jachthouders, die niet over een jachtveld beschikken, dat aan de ingevolge het eerste lid gestelde eisen voldoet en voor wie de vorming van een zodanig jachtveld bezwaarlijk is, toe te staan op de bij hen in gebruik zijnde gronden te jagen, indien van hen redelijkerwijze niet kan worden gevergd, dat zij het genot van de jacht aan anderen afstaan.
- Art. 28: 1. Er is een openbaar lichaam, genaamd Jachtfonds, hetwelk tot taak heeft het in stand houden te bevorderen van niet tot het in artikel 8, eerste lid, genoemd wild behorende wildsoorten, welker handhaving in de vrije natuur waardevol is en de belangen van de landbouw met betrekking tot de jacht te dienen.

2. Het Jachtfonds tracht in het eerste lid omschreven doel te bereiken door het ter hand nemen of bevorderen van wetenschappelijk onderzoek, het bevorderen van voorlichting en opleiding, het bevorderen van maatregelen ter voorkoming van schade door wild en door het treffen van andere maatregelen, welke voor de verwezenlijking van het in het eerste lid omschreven doel van belang kunnen zijn. Deze maatregelen kunnen ook bestaan in het verlenen van tegemoetkomingen in door wild aangerichte schade, met inachtneming van door Onze Minister te stellen regelen.
- Art. 45: Iedere jachthouder is verplicht datgene te doen, wat een goed jager betaamt ter voorkoming van schade door in zijn jachtveld aanwezig wild.
 - Art. 46: 1. Zodra een Wildschade Commissie blijkt, dat schade is aangericht, geeft zij de betrokken jachthouder daarvan kennis.
2. De Wildschade Commissie vormt zich een beeld van de schade en doet, indien zij daartoe termen aanwezig acht, aan partijen een voorstel tot regeling der schade.
 - Art. 47: 1. Indien tussen een grondgebruiker en een jachthouder geen overeenstemming bestaat omtrent vergoeding van schade door wild, kan de meest gereede hunner tot de Wildschade Commissie, in welker werkgebied de grond, waarop de schade is opgetreden, of het grootste deel daarvan gelegen is, het verzoek richten terzake van die vergoeding advies uit te brengen.
 - Art. 49: 1. Indien de Wildschade Commissie daaraan met het oog op een voorstel, als bedoeld in artikel 46, tweede lid, of een advies als bedoeld in artikel 48, vierde lid, behoefte heeft, draagt zij aan een of meer door haar aangewezen taxateurs op het bedrag der schade te taxeren en haar daaromtrent rapport uit te brengen.
2. De in het vorige lid bedoelde taxateurs zijn bevoegd alle gronden te betreden ten aanzien waarvan zulks voor een juiste uitvoering van hun opdracht nodig is.

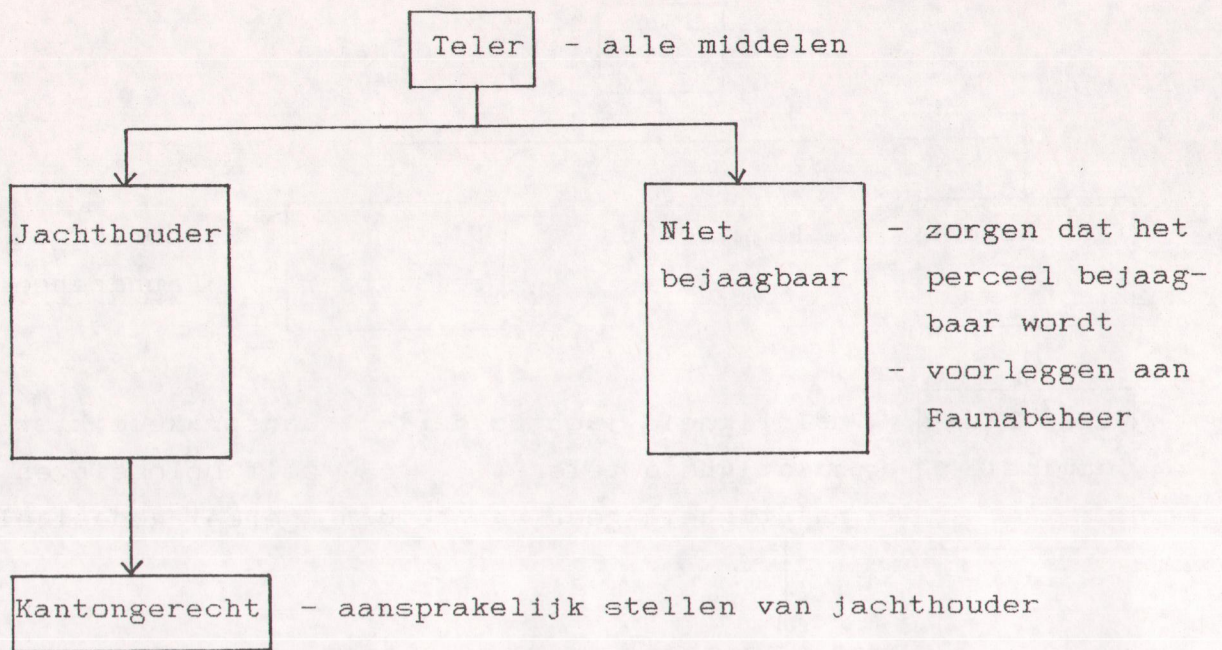
- Art. 50: Van de rechtsvorderingen tot vergoeding van schade door wild als gevolg van een niet-nakoming van de artikelen 45 en 57 neergelegde verplichtingen nemen de kantonrechters kennis, zonder hoger beroep, indien de vordering niet meer dan f1500,- beloopt, en behoudens hoger beroep in alle andere gevallen.
- Art. 53: 1. Ter voorkoming en ter bestrijding van schade kan door of vanwege Onze Minister vergunning worden verleend om met afwijking van de voorschriften bij of krachtens deze wet gegeven - behoudens voor wat betreft de verplichting tot verzekering overeenkomstig het bij of krachtens de artikelen 12a en 12b bepaalde en het voorschrift van artikel 26, eerste lid, onder k - te jagen op met name genoemde wildsoorten.
2. Aan de vergunning kunnen voorwaarden en beperkingen worden verbonden.
3. Geen vergunning kan worden verleend voor het gebruik van giffeieren of vergiftigd aas.

Beschikking no. J 758 Art. 5. In bijzondere gevallen kan door of namens de Minister van Landbouw en Visserij worden toegestaan, dat onder door of namens hem te stellen voorwaarden geheel of gedeeltelijk wordt afgeweken van het bepaalde in artikelen 1 tot en met 4. (Over de afmetingen van een jachtveld.)

BIJLAGE II Schematische voorstelling van de procedure bij
reeenschade

BIJLAGE III Schematische voorstelling van de procedure bij schade door kraaiachtigen

BIJLAGE IV Taxatie

Perceel 1

Peer: Doyenne du Comice

Plantafstand: 3,5 x 2 m

Leeftijd: 5 jaar

Aantal getaxeerde bomen: 20 (Elke vijfde boom in een rij)

Rij 1: gemiddeld aantal vruchten per boom: 107

primaire schade : 7 (7%)

secundaire schade : 7 (7%)

Rij 3: gemiddeld aantal vruchten per boom: 78

primaire schade : 3 (4%)

secundaire schade : 5 (6%)

Perceel 2

Peer: Beurre Hardy

Plantafstand: 3,5 x 2,5 m

Aantal getaxeerde bomen: 20 (Elke vijfde boom in een rij)

Rij 1: gemiddeld 22 aangepikte vruchten per boom

Rij 3: gemiddeld 10 aangepikte vruchten per boom

Perceel 3

Appel: Elstar

Plantafstand: 3,5 x 1,5 m

Leeftijd: 3 jaar

Gemiddeld 2 vruchten per boom aangepikt

BIJLAGE V Adressen

Consulentschap voor de Akker- en Tuinbouw

Dodewaardlaan 5

4006 EA Tiel

03440-13944

Wildschade Commissie Gelderland

Gildemeestersplein 1

6826 LL Arnhem

085-629111

Wildschade Commissie Zuid-Holland

Van Speykstraat 13

2518 EV 's-Gravenhage

070-924481

Proefstation voor de Fruitteelt

Brugstraat 51

4475 AN Wilhelminadorp

01100-16390

Info-tiek

Bezuidenhoutseweg 73

2500 EK 's-Gravenhage

070-792062

Ministerie van Landbouw en Visserij,

Directie Akkerbouw en Tuinbouw,

Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer,

Directie Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg

Bezuidenhoutseweg 73

2500 EK 's-Gravenhage

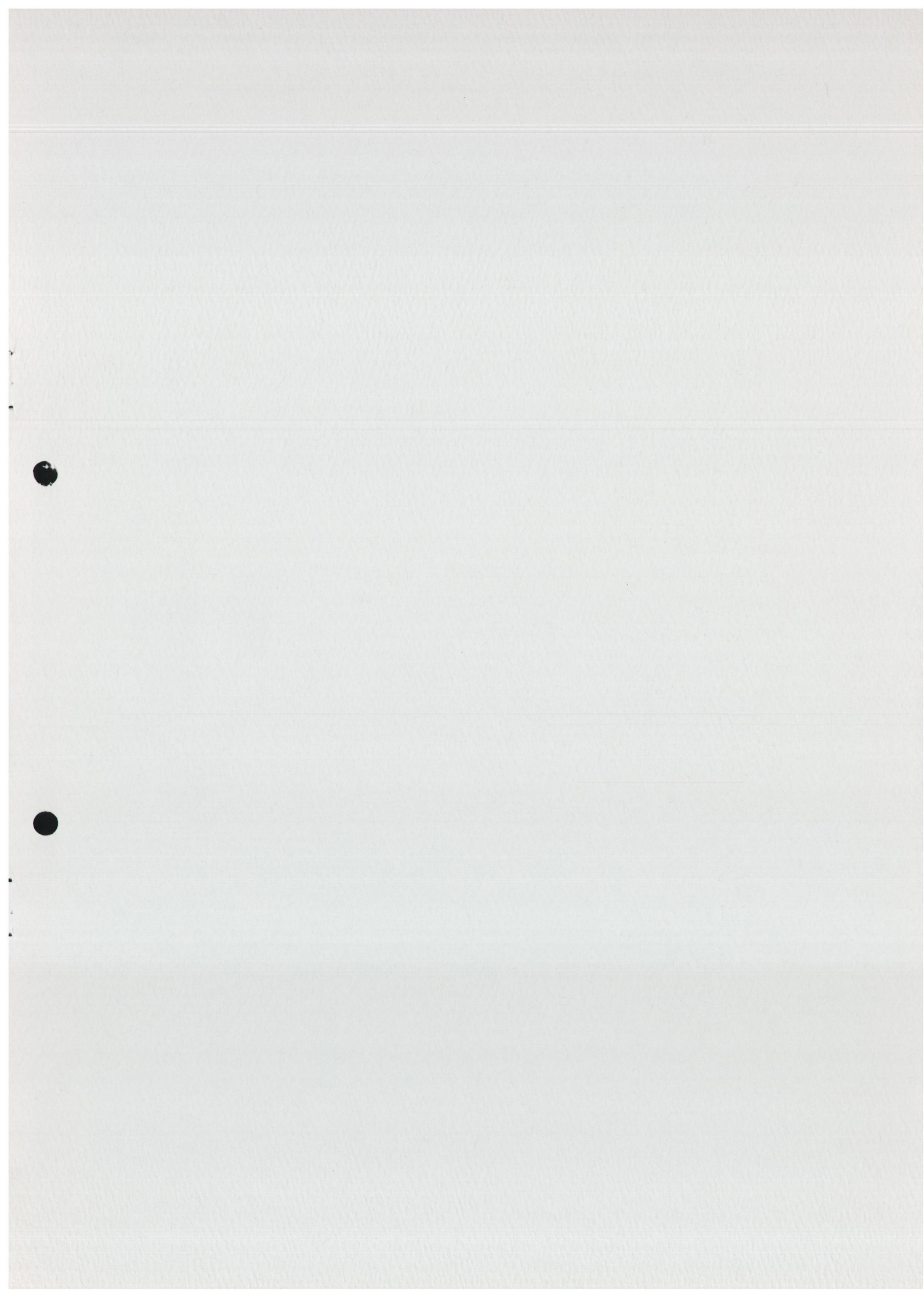
070-793911

Staatsbosbeheer

Griffioenlaan 2

3502 LA Utrecht

030-859111

LB 174